

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 25.06.2001
COM(2001) 346 τελικό

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. Εισαγωγή
2. Στρατηγική συνεργασίας και ανοίγματος
 - 2.1. Στόχοι
 - 2.2. Τα διδάγματα του παρελθόντος
 - 2.3. Το άνοιγμα του Ευρωπαϊκού χώρου της έρευνας στον κόσμο
 - 2.4. Συντονισμός των προσπάθειών
 - 2.5. Διαφοροποιημένοι στόχοι
 - 2.6. Τρόποι δράσης
3. Μελλοντικές δράσεις
 - 3.1. Το συνολικό πλαίσιο
 - 3.2. Οι δραστηριότητες
4. Συμπεράσματα

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιστήμη, η τεχνολογική πρόοδος και η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη συνδέονται πλέον στενά σε ένα ταχέως μεταλλασσόμενο κόσμο. Στον «παγκοσμιοποιημένο» αυτό κόσμο, η έρευνα και η τεχνολογική ανάπτυξη προοδεύουν με επιταχυνόμενο ρυθμό χάρη στις ανταλλαγές επιστημόνων, πληροφοριών και επιστημονικών αποτελεσμάτων που γίνονται από τη μία χώρα στην άλλη όλο και περισσότερο ελεύθερα και ταχύτερα.

Ταυτόχρονα, η επιστήμη και η τεχνολογική ανάπτυξη συμμετέχουν πλήρως στην παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και είναι όλο και περισσότερο απαραίτητες για την αντιμετώπιση των μεγάλων προκλήσεων με τις οποίες βρίσκεται αντιμέτωπη η κοινωνία μας.

Εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση θέλει να μπορεί να συμμετέχει και να παίζει το ρόλο που φιλοδοξεί να διαδραματίσει στη σημερινή παγκοσμιοποιημένη κοινωνία πρέπει, πριν απ' όλα, να διαθέτει ένα σημαντικό και ποιοτικό ανθρώπινο δυναμικό, καθώς και αντίστοιχες επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις.

Τον Ιανουάριο του 2000, η Επιτροπή παρουσίασε ανακοίνωση¹ με τίτλο «*Προς ένα Ευρωπαϊκό χώρο της έρευνας*» με προοπτική τη δημιουργία ενός χώρου άριστης εκμετάλλευσης των υφιστάμενων επιστημονικών ικανοτήτων και υλικών πόρων στην Κοινότητα, συνεπώς εφαρμογής των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών και ανεμπόδιστης κυκλοφορίας προσώπων και γνώσεων.

Το σχέδιο αυτό εγκρίθηκε πλήρως στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, της 23ης & 24ης Μαρτίου, από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων, ως βασικό συστατικό της δόμησης μια ευρωπαϊκής κοινωνίας της γνώσης.

Ο Ευρωπαϊκός χώρος της έρευνας πρέπει να είναι ανοικτός στον κόσμο, όπως έχει ήδη υπογραμμίσει η Επιτροπή στην ανακοίνωσή της «*Πραγμάτωση του Ευρωπαϊκού χώρου της έρευνας: προσανατολισμοί των δράσεων της Ένωσης στον τομέα της έρευνας (2002-2006)*»²:

Το άνοιγμα αυτό πρέπει να επιτρέψει στις χώρες της Ένωσης να επωφεληθούν από μια διεθνή συνεργασία σε θέματα επιστήμης και τεχνολογίας, γεγονός το οποίο ανοίγει το δρόμο στην ανάπτυξη στενότερων πολιτικών και οικονομικών σχέσεων με τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες και τις χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Η νέα στρατηγική διεθνούς συνεργασίας θα επιτρέψει επίσης τη σύσφιγξη των σχέσεων μεταξύ της Ενώσεως και των τρίτων χωρών³, ενώ θα συμβάλει στη βελτίωση του διαλόγου μεταξύ ορισμένων χωρών⁴ και στην ενίσχυση της επιστήμης και της ευρωπαϊκής τεχνολογίας.

¹ COM (2000) 6

² COM (2000) 612 τελικό

³ Οι μεσογειακές χώρες-εταίροι, οι βαλκανικές, η Ρωσία και τα νέα ανεξάρτητα κράτη, οι αναπτυσσόμενες χώρες, οι εκβιομηχανισμένες χώρες και οι χώρες με αναδυόμενη οικονομία.

⁴ Για παράδειγμα, προγράμματα συνεργασίας E&T οδήγησαν σε συνεργασία ισραηλινών, παλαιστινιακών και ιορδανικών ιδρυμάτων για την ολοκληρωμένη διαχείριση του νερού και της δημόσιας υγείας.

Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές μιας νέας πολιτικής διεθνούς επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, η οποία θα ανταποκρίνεται στους στρατηγικούς στόχους του ανοίγματος του *Ευρωπαϊκού χώρου της έρευνας* στον κόσμο.

2. ΜΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΓΜΑΤΟΣ

2.1. Στόχοι

Για να μπει η Ευρώπη στο κέντρο της παγκόσμιας κοινωνίας της γνώσης, πρέπει να αναπτυχθεί μια σημαντική και φιλόδοξη διεθνής επιστημονική και τεχνολογική συνεργασία.

Προς τούτο, πρέπει να διασφαλιστεί, προς αμοιβαίο συμφέρον όλων των μερών :

- μια συνεργασία, η οποία να ανταποκρίνεται στους επιστημονικούς, τεχνικούς και κοινωνικοοικονομικούς στόχους της Κοινότητας και, ταυτόχρονα,
- μια συνεργασία με κατεύθυνση τη στήριξη των εξωτερικών πολιτικών και της αναπτυξιακής βοήθειας της Κοινότητας, η οποία να ανταποκρίνεται στα γενικά ενδιαφέροντα της Ένωσης (πολιτικά, εμπορικά, αλληλεγγύης,...).

Ο Ευρωπαϊκός χώρος της έρευνας δημιούργησε ένα νέο πολιτικό πλαίσιο, το οποίο επιτρέπει την ανάπτυξη μιας νέας στρατηγικής στο θέμα της διεθνούς επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, βασισμένης στο κεκτημένο της δράσης που έχει αναπτυχθεί μέχρι τώρα στα πλαίσια της Ένωσης.

Οι βασικοί άξονες αυτής της στρατηγικής θα πρέπει να είναι :

- να καταστεί ο **Ευρωπαϊκός χώρος της έρευνας** πιο ελκυστικός στους διακεκριμένους επιστήμονες και να γίνει γι' αυτούς πόλος αναφοράς,
- να δοθεί η δυνατότητα στους ευρωπαίους ερευνητές και σε στελέχη της βιομηχανίας να έχουν πρόσβαση στις γνώσεις και στις τεχνολογίες που αναπτύσσονται σε άλλα μέρη του κόσμου, καθώς και στα πεδία πειραματισμού που είναι αναγκαία για την ευρωπαϊκή έρευνα,
- να αναπτυχθούν οι επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες που είναι χρήσιμες για την εφαρμογή των εξωτερικών πολιτικών και της αναπτυξιακής βοήθειας της Ένωσης,
- να ενεργοποιηθούν οι επιστημονικές και τεχνολογικές ικανότητες της Ένωσης και των τρίτων χωρών σε πρωτοβουλίες που να ανταποκρίνονται σε προβλήματα με παγκόσμια διάσταση, σημαντικά για την Κοινότητα, όπως η επισιτιστική ασφάλεια, η προστασία του περιβάλλοντος (φαινόμενο του θερμοκηπίου, ερημοποίηση, βιοποικιλότητα και φυσικοί πόροι, σεισμικοί κίνδυνοι, ...) ή η υγειονομική ασφάλιση, η υγεία και οι μεγάλες ασθένειες που συνδέονται με τη φτώχεια.

2.2. Τα διδάγματα του παρελθόντος

Η Κοινότητα ξεκίνησε το 1983 μια δραστηριότητα διεθνούς επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας. Τα διάφορα διαδοχικά προγράμματα (STD, CSI, και στη συνέχεια INCO) απασχόλησαν, στα χρόνια αυτά, χιλιάδες ερευνητικές ομάδες της Ευρώπης και τρίτων χωρών σε ειδικά αναπτυξιακά θέματα (υγεία, επισιτιστική ασφάλεια και γεωργία, φυσικοί πόροι, περιβάλλον).

Ανάλογες δραστηριότητες επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας αναλήφθηκαν μετά το 90 και με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, χωρίς αυτές να έχουν συνδεθεί με το πρόγραμμα πλαίσιο όπως συμβαίνει σήμερα. Από το 1995, όλες αυτές οι δραστηριότητες εντάχθηκαν σε ένα και μοναδικό ειδικό πρόγραμμα ETA - το πρόγραμμα INCO - με μια ορισμένη διαφοροποίηση μεταξύ τους προκειμένου να ανταποκρίνονται καλύτερα στις περιφερειακές κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες.

Το τελευταίο αυτό γεγονός άνοιξε το δρόμο **της ολοκλήρωσης της έρευνας με την αναπτυξιακή βοήθεια** μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης (FED), το οποίο υποστήριξε την ενίσχυση των ερευνητικών ικανοτήτων και τη μεταφορά τεχνολογιών. Το παράδειγμα αυτό αποτελεί μοντέλο για τις συνεργικές και συμπληρωματικές δράσεις που πρέπει να αναπτυχθούν στο μέλλον μεταξύ ETA και εξωτερικών πολιτικών της Ένωσης.

Από την έρευνα στη δράση : πρόληψη και ασφάλεια στην κτηνοτροφία ...

Μια σειρά κοινών ερευνητικών προγραμμάτων απέληξε στην παραγωγή ενός εμβολίου για την πανώλη ορισμένων μηρυκαστικών, καθώς και στην πραγματοποίηση πειραμάτων υπό τις συνθήκες της υποσαχάριας Αφρικής.

Το εμβόλιο χρησιμοποιήθηκε, επίσης, με επιτυχία στη Μέση Ανατολή. Η Ινδία και το Πακιστάν έχουν σχεδιάσει τη χρησιμοποίησή του σε μια εκστρατεία εμβολιασμού σε εθνική κλίμακα, προς εφαρμογή με κοινοτική χρηματοδοτική ενίσχυση (FED).

Ομοίως, χάρη σε μια σειρά κοινών διεθνών κοινοτικών προγραμμάτων έρευνας, αναπτύχθηκε και τελειοποιήθηκε ένα εμβόλιο για την υδροπικίαση, προσαρμοσμένο σε ανοσολογικό και λειτουργικό επίπεδο στα χαρακτηριστικά των τροπικών χωρών.

*Με τη χρηματοδοτική υποστήριξη του FED, το εμβόλιο αυτό δοκιμάζεται τώρα στην υποσαχάρια Αφρική. Ταυτόχρονα, η έρευνα για αντιγόνα και αποτελεσματικότερα διαγνωστικά μέσα οδήγησε πρόσφατα στη σύμπηξη ευρωπαϊκού κονσόρτσιουμ για την ανάλυση της ακολουθίας του γονιδιώματος του *Cowdria ruminantium*.*

Το σύνολο των δράσεων αυτών οδήγησε, επιπλέον, σε μια κοινή προσπάθεια της Κοινότητας και των κρατών μελών της, η οποία απέληξε στη σύσταση της διεθνούς ενώσεως για την προαγωγή της επιστημονικής συνεργασίας με τα νέα ανεξάρτητα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ενώσεως (INTAS).

Παραδειγματική συνέργια : η παροχή βοήθειας από το ΚΚΕρ σε θέματα πυρηνικής ασφάλειας και διασφαλίσεων.

Από το 1994, η Επιτροπή ζήτησε στο ΚΚΕρ να θέσει στη διάθεση του προγράμματος TACIS την τεχνογνωσία που έχει αποκτήσει με τις ερευνητικές δραστηριότητές του στον πυρηνικό τομέα. Αυτό μεταφράστηκε με δύο τύπους δράσεων :

- παροχή βοήθειας βοήθεια στη Ρωσία στον τομέα του ελέγχου των πυρηνικών υλικών : δημιουργία στη Ρωσία δύο εκπαιδευτικών κέντρων, εγκατάσταση εργαστηρίων αναλύσεων και ελέγχων για τις ρωσικές αρχές, υποστήριξη της δημιουργίας μιας βιομηχανικής πλατφόρμας για την παραγωγή οργάνων ελέγχου, εφαρμογή ενός συστήματος ελέγχου στις πυρηνικές εγκαταστάσεις .

- άσκηση ρόλου τεχνικού συμβούλου για την εκτέλεση του προγράμματος Tacis στο πεδίο της πυρηνικής ασφάλειας : εκπόνηση έργων, διαπραγματεύσεις τεχνικού χαρακτήρα με τον δικαιούχο και τεχνική παρακολούθηση της εκτέλεσης των έργων.

Παράλληλα, από το 1994, έχουν ξεκινήσει συνεργασίες με ορισμένες εκβιομηχανισμένες χώρες ή χώρες με αναδυόμενη οικονομία, στο πλαίσιο συμφωνιών επιστημονικής συνεργασίας, που προσφέρουν στους ερευνητές των χωρών αυτών τη δυνατότητα συμμετοχής σε κοινοτικά ερευνητικά προγράμματα. Μέχρι σήμερα, έχουν συναφθεί με τρίτες χώρες πάνω από 20 συμφωνίες επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας ενώ, τη στιγμή αυτή, διεξάγονται διαπραγματεύσεις με την Ινδία, τη Βραζιλία και τη Χιλή.

Ένα παράδειγμα καρποφόρας συνεργασίας : PRIONET

Κάπου 60 αυστραλιανά και ευρωπαϊκά εργαστήρια εξειδικευμένα στον εντοπισμό μεταδοτικών σπογγωδών εγκεφαλοπαθειών και, ιδιαίτερα, σχετικά άγνωστων μορφών τους όπως η παραλλαγή της νόσου Creutzfeldt-Jacob (vCJD) συνεργάστηκαν για να συνεισφέρουν στην κατανόηση και στην ανάπτυξη προληπτικών μέτρων σχετικά με την επιδημία της vCJD και της σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας των βοοειδών (BSE) στην Ευρώπη.

Η ενεργός αυτή συνεργασία, πραγματοποιηθείσα στα πλαίσια της συμφωνίας επιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας μεταξύ Αυστραλίας και Κοινότητας, αποφέρει σημαντικά επιστημονικά οφέλη και στα δύο μέρη. Η Αυστραλία, όντας μια χώρα στην οποία δεν έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα κρούσματα vCJD ή BSE, παρέσχε με τον τρόπο αυτό στην Ευρώπη ένα σύστημα αναφοράς αποτελεσματικού ελέγχου.

Τα παραπάνω επέτρεψαν, κυρίως, την ενίσχυση των δεσμών μεταξύ π.χ. ευρωπαίων και αυστραλών ή ισραηλινών βιομηχάνων και τη βελτίωση της προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας των ευρωπαίων σε ορισμένες χώρες όπως η Αργεντινή και η Κίνα. Επιπλέον, διευκόλυναν την ενεργό εμπλοκή ευρωπαίων επιστημόνων σε εθνικές δραστηριότητες ETA τρίτων χωρών, όπως στις ΗΠΑ και στην Κίνα. Ωστόσο, η Ένωση δεν εκμεταλλεύεται πλήρως τις δυνατότητες που της προσφέρονται. Στο πλαίσιο, συνεπώς, της νέας στρατηγικής, είναι αναγκαίο να υιοθετηθεί μια πιο ενεργός προσέγγιση για βελτιστοποίηση των αποτελεσμάτων.

Η ικανότητα αποτελεσματικής εκμετάλλευσης από την Ένωση των πλαισίων διαλόγου για την εφαρμογή προγραμμάτων συνεργασίας περιορίζεται από την απουσία, κυρίως, σαφούς πολιτικής στο θέμα της διεθνούς επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, συνοδευόμενης από συνεπή μέσα δράσης. Ωστόσο, οι διμερείς περιφερειακοί διάλογοι με τη Μεσόγειο (MoCo), την Ασία (ASEM), τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική (ALAC και MERCOSUR) χάραξαν το δρόμο της ανάπτυξης μιας πολιτικής η οποία ενσωματώνει, ταυτόχρονα, την ETA και τις εξωτερικές σχέσεις.

Η ομάδα των ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων (βλ. "πενταετής έκθεση αξιολόγησης"⁵ – 31 Μαΐου 2000), η οποία αξιολόγησε το κοινοτικό πρόγραμμα διεθνούς επιστημονικής συνεργασίας, διαπίστωσε «με ικανοποίηση» ότι οι τεθέντες στόχοι στο πρόγραμμα αυτό επιτεύχθηκαν και ότι μπόρεσαν να ληφθούν σημαντικά επιστημονικά αποτελέσματα.

Εκτιμήθηκε, ωστόσο, ότι στο εξής θα πρέπει να δοθεί μια νέα πολιτική διάσταση στο πρόγραμμα αυτό και συστήθηκε, κυρίως:

- να λαμβάνονται υπόψη οι διαγραφόμενες ερευνητικές δυνατότητες των χωρών εταίρων και η σπουδαιότητα των διεθνών συνεργασιών στους διάφορους τομείς έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης για την Ένωση,
- να επικεντρωθεί η δράση της Κοινότητας σε τομείς με προτεραιότητα για βελτιστοποίηση των αποτελεσμάτων,
- να ενισχυθούν οι δεσμοί με τις εξωτερικές πολιτικές της Κοινότητας.

Όλη αυτή η συσσωρευμένη εμπειρία της Ένωσης στο θέμα της διεθνούς επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, ενισχυόμενη από τις εμπειρίες - διμερείς κυρίως - των κρατών μελών της, αποτελεί το πολύτιμο εκείνο «κεφάλαιο» πάνω στο οποίο μπορεί, εφεξής, να αναπτυχθεί μια διεθνής διάσταση του Ευρωπαϊκού χώρου της έρευνας.

2.3. Το άνοιγμα του Ευρωπαϊκού χώρου της έρευνας στον κόσμο

Πρέπει να ξαναβρούμε, όσον αφορά τη διεθνή του διάσταση, το ουσιώδες χαρακτηριστικό αυτού του χώρου που είναι «... να ξεφύγει πέραν της σημερινής στατικής δομής των 15+1 προς μια δυναμικότερη διαμόρφωση βασισμένη στη συνεκτικότερη εκτέλεση των δράσεων που αναλαμβάνονται από τα κράτη μέλη σε εθνικό επίπεδο. »

Αυτό αφορά το σύνολο της Ευρώπης: την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου και τις υποψήφιες χώρες που είναι συνδεδεμένες στο πρόγραμμα πλαίσιο. Για τις υποψήφιες χώρες, θα πρέπει να καταβληθούν ιδιαίτερες προσπάθειες για την ενδυνάμωση της ένταξής τους στον Ευρωπαϊκό χώρο της έρευνας, ώστε να συμμετάσχουν πλήρως στο άνοιγμα αυτό (ενίσχυση των συστημάτων τους για την έρευνα).

Πρέπει να ενεργοποιηθούν οι ήδη διαθέσιμες δομές, υλικοί και ανθρώπινοι πόροι, για την επίτευξη των βασικών στόχων που έχουν υιοθετηθεί από κοινού για το άνοιγμα του Ευρωπαϊκού χώρου της έρευνας στον κόσμο.

Το άνοιγμα στις τρίτες χώρες θα συμβάλει στην ανάπτυξη του επιστημονικού δυναμικού στην Ευρώπη και στην ενίσχυση του ρόλου της στον κόσμο. Όντας στη σύλληψή του ένα είδος **ομαδοποίησης του συνόλου των προσπαθειών που καταβάλλονται προς την κατεύθυνση αυτή σε ευρωπαϊκό και σε εθνικά επίπεδα, εκμεταλλεζόμενο το κεκτημένο των δράσεων που έχουν εκτελεστεί μέχρι τώρα, στηρίζεται σε μια εθελοντική προσέγγιση, με στόχους ανάλογα με τους δυνητικούς εταίρους και τα συμφέροντα της Ένωσης.**

⁵ COM(00) 659 τελικό

Στο πνεύμα της δράσης που αναλαμβάνεται για τον Ευρωπαϊκό χώρο της έρευνας, το άνοιγμα αυτό αποβλέπει στην άντληση των μεγαλύτερων δυνατών οφελών από το σύνολο των πολιτικών και των δραστηριοτήτων διεθνούς επιστημονικής συνεργασίας που αναλαμβάνονται στην Ένωση, τόσο σε κοινοτικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο κρατών μελών.

Για να συντονιστούν οι πολιτικές διεθνούς επιστημονικής συνεργασίας των κρατών αυτών θα πρέπει αυτά να επιδείξουν αληθή πολιτική βούληση συνεργασίας σε επίπεδο Ένωσης, ενώ η Επιτροπή θα πρέπει να αναλάβει μια μεγάλη εσωτερική προσπάθεια συνδιαλλαγής.

Ομοίως, ο συντονισμός σε κοινοτικό επίπεδο των δραστηριοτήτων διεθνούς συνεργασίας στο θέμα της ΕΤΑ με εκείνες που αναλαμβάνονται στο πλαίσιο των πολιτικών εξωτερικών σχέσεων θα απαιτήσει να καταβληθούν σημαντικές προσπάθειες εσωτερικής συνδιαλλαγής, για να ενδυναμωθούν οι αναγκαίες συνεργίες μεταξύ των χρηματοδοτικών μέσων των εξωτερικών αυτών πολιτικών και εκείνων της πολιτικής της Ένωσης για την έρευνα.

Ένα παράδειγμα συντονισμού :

Διαπιστώνοντας τη φανερή έλλειψη συντονισμού μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, η Επιτροπή και τα 15 κράτη μέλη, καθώς και η Ελβετία και η Νορβηγία, αποφάσισαν το 1995, να συστήσουν μια « ευρωπαϊκή πρωτοβουλία γεωργικής έρευνας για την ανάπτυξη» (IERAD).

Κύριος στόχος της IERAD είναι η βελτίωση των αποτελεσμάτων των επενδύσεων καθενός χάρη στον καλύτερο συντονισμό - μεταξύ των 18 εταίρων της όσον αφορά την ΕΤΑ, καθώς και μεταξύ ΕΤΑ και αναπτυξιακής συνεργασίας στο πλαίσιο των κρατών μελών και της Επιτροπής - τόσο σε πολιτικό, όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο.

Η IERAD είναι ένας μηχανισμός συντονισμού των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την Ε&Α, μέσω μιας ομάδας ευρωπαϊκού συντονισμού (ΟΕΣ) αποτελούμενης από εκπροσώπους των εθνικών διοικήσεων που είναι αρμόδιες για τις πολιτικές επιστημονικής συνεργασίας και συνεργασίας για την ανάπτυξη, και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Το 1996, οι αναλύσεις και οι προτάσεις της IERAD συνέβαλαν στη δημιουργία ενός παγκόσμιου φόρουμ. Το φόρουμ αυτό αποτελεί ένα πλαίσιο σε παγκόσμιο επίπεδο όπου, μέσω συλλογικής προσπάθειας,, επιδιώκεται η διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών, η πρόσβαση στη γνώση, η συνεργασία και η εταιρικότητα στην έρευνα μεταξύ των διαφόρων μερών που ενδιαφέρονται για τη γεωργική έρευνα και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό, η IERAD συνιστά, από το 1999, ένα ευρωπαϊκό φόρουμ όλων των ενδιαφερόμενων ευρωπαϊκών φορέων.

2.4. Συντονισμός των προσπαθειών

2.4.1. Οι προσπάθειες των κρατών μελών

Εάν εξετάσουμε τις δράσεις διεθνούς επιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας των χωρών της Ένωσης, θα διαπιστώσουμε ότι οι εθνικές πολιτικές επί του θέματος εστιάζονται, κυρίως, σε ορισμένες ομάδες χωρών και ορισμένες συγκεκριμένες προβληματικές. Ορισμένες μόνον χώρες έχουν διαρθρωμένη σφαιρική προσέγγιση, προσανατολισμένη γενικά στην επίλυση προβλημάτων, όπως συμβαίνει στην περίπτωση, π.χ., της αναπτυξιακής βοήθειας.

Οι περισσότερες χώρες υποστηρίζουν την επιμόρφωση και την κινητικότητα των ερευνητών των τρίτων χωρών, κοινά όμως προγράμματα έχουν καταρτιστεί από μερικά μόνο κράτη μέλη.

*Μια εκτίμηση των συνολικών ποσών που διατίθενται για διμερείς συνεργασίες ΕΤΑ των 18 ευρωπαϊκών χωρών και του ΕΟΧ με το σύνολο των τρίτων χωρών (χωρίς να υπολογίζονται τα κεφάλαια που δίδονται από διεθνείς οργανισμούς) ανεβάζει το σύνολο των ποσών αυτών στα **750 Mecu** το χρόνο⁶. Το 20% του ποσού αυτού διατίθεται στα διεθνή προγράμματα συνεργασίας με τις αναπτυσσόμενες χώρες και το 25% διατίθεται στην Αφρική για την ανάπτυξη εκεί δραστηριοτήτων ΕΤΑ και τη βελτίωση των ικανοτήτων της στο θέμα της έρευνας. Οι μεσογειακές χώρες (μη ευρωπαϊκές), η Λατινική Αμερική, η Ασία καθώς και τα ΝΑΚ (Νέα ανεξάρτητα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης) απορροφούν καθένα 10% περίπου ενώ οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και οι βαλτικές χώρες απορροφούν το 12%.*

Η Γαλλία είναι η χώρα η οποία, τη στιγμή αυτή, επενδύει τα περισσότερα στη διεθνή επιστημονική συνεργασία (ιδιαίτερα με τις γαλλόφωνες χώρες της Αφρικής και με τις χώρες της Μεσογείου και της Λατινικής Αμερικής). Έχει, επιπλέον, συστήσει πολυάριθμα δίκτυα με τις ιδιαίτερα εκβιομηχανισμένες χώρες. Η Γερμανία είναι η χώρα η οποία επενδύει τα περισσότερα σε συνεργασίες με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και τη Ρωσία. Για ορισμένες χώρες (Πορτογαλία, Ελλάδα, Ισλανδία, Ιρλανδία), οι μόνες τους ευκαιρίες για διεθνείς συνεργασίες είναι εκείνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στις χώρες όπου οι δαπάνες για την ΕΤΑ είναι μετρίου ύψους, οι πολιτιστικές σχέσεις παίζουν σημαντικό ρόλο στη ανάπτυξη λίαν επικεντρωμένων συνεργασιών. Η Ελλάδα δείχνει ένα κάποιο ενδιαφέρον συνεργασίας με ορισμένους από τους εγγύς γείτονές της όπως οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και τα Βαλκάνια, τα νέα ανεξάρτητα κράτη και ορισμένες μεσογειακές χώρες. Η Πορτογαλία ακολουθεί την ίδια τακτική σε σχέση με τη Βραζιλία και ορισμένες χώρες της Αφρικής.

Η ανάληψη συντονισμένης δράσης σε επίπεδο Ένωσης, η οποία θα αγκαλιάζει τις εθνικές πρωτοβουλίες και θα κινητοποιήσει συνεπή χρηματοδοτικά μέσα, θα επιτρέψει σε κάθε κράτος μέλος και στην Κοινότητα να είναι παρόντες σε όλο τον κόσμο, σε όλα τα πεδία επιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την Ευρώπη.

Προϋπόθεση για την επιτυχία του συντονισμού των επιμέρους προσπαθειών είναι η γνώση του συνόλου των εθνικών πολιτικών για τη διεθνή συνεργασία. Θα χρειαστεί, επομένως, η εφαρμογή ενός προγράμματος συγκριτικής αξιολόγησης καθώς και η εξέταση των πρακτικών που εφαρμόζουν οι κύριοι ανταγωνιστές μας όσον αφορά τις διεθνείς συνεργασίες.

Η συντονισμένη προσπάθεια όλων θα επιτρέψει την επίτευξη διαφοροποιημένων στόχων ανάλογα με τις ανάγκες της Ένωσης και τις ανάγκες των εταίρων της.

2.4.2. Ενσωμάτωση των υποψήφιων χωρών

Για να μπορέσουν οι υποψήφιες προς ένταξη χώρες να συμμετάσχουν ως πλήρεις εταίροι στη συντονισμένη προσπάθεια διεθνούς επιστημονικής συνεργασίας, θα πρέπει να διασφαλιστεί η επιτυχία της ενσωμάτωσής τους στον Ευρωπαϊκό χώρο της έρευνας.

Για να γίνει αυτό, πρέπει οι χώρες αυτές να βοηθηθούν να ενδυναμώσουν τα συστήματά τους έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας. Οι επιθυμητές αυτές βελτιώσεις των τωρινών συστημάτων έρευνας των υποψήφιων χωρών μπορούν να προωθηθούν με ειδικές

⁶ Μελέτη INCOPOL : "International Co-operation Policies of the EU&EEA countries in Science and Technology" (δημοσιευθείσα το 1999, στοιχεία του 1996).

δράσεις, συμπληρωματικές των συνεργασιών που ανακύπτουν λόγω της σύνδεσής τους με το πρόγραμμα πλαίσιο ή της υποστήριξης της συμμετοχής τους σε αυτό.

Οι δράσεις αυτές πρέπει να αποβλέπουν, ταυτόχρονα, στην προσαρμογή των πολιτικών ETA των υποψήφιων χωρών, στην ενίσχυση του δυναμικού τους στην επιστημονική και τεχνική έρευνα και στην ανάπτυξη δεσμών μεταξύ των επιστημονικών τους κοινοτήτων και εκείνων των κρατών μελών.

Οι δράσεις αυτές θα πρέπει να προωθηθούν μέσω των διαφόρων μέσων υποστήριξης της έρευνας και οικονομικής και τεχνικής υποστήριξης της Ένωσης, σε στενό όμως επίσης συντονισμό μεταξύ Ένωσης και κρατών μελών, καθώς και μεταξύ τους.

2.5. Διαφοροποιημένοι στόχοι

2.5.1. Οι μεσογειακές χώρες εταίροι και τα Βαλκάνια

Οι σχέσεις με τις χώρες αυτές έχουν όλο και μεγαλύτερη σπουδαιότητα για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι σχέσεις αυτές, πράγματι, δεν μπορούν να παραμείνουν καθαρά οικονομικές αλλά πρέπει να καταλήξουν σε μια αληθινή πολιτική συν-ανάπτυξης, τη μόνη που μπορεί να διασφαλίσει τη σταθερότητα, την ευμάρεια και την ασφάλεια στη ζώνη αυτή. Ένα τέτοιο φιλόδοξο σχέδιο σημαίνει ότι η Ένωση πρέπει να επενδύσει σε όλους τους τομείς συνεργασίας και, ιδιαίτερα, σε εκείνον της επιστήμης και της τεχνολογίας καθώς και της καινοτομίας.

Πρέπει, λοιπόν, να ενθαρρυνθούν οι ανταλλαγές γνώσεων, προσώπων και τεχνολογικών καινοτομιών για να ευνοηθεί η κοινωνικοοικονομική πρόοδος στο σύνολο της ευρωμεσογειακής ζώνης. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει, πριν απ' όλα, να διερευνηθεί η μεταφορά τεχνολογικών καινοτομιών και γνώσεων, καθώς και η ενδυνάμωση των ικανοτήτων ETA των τρίτων αυτών χωρών, προωθώντας τη σύσταση ενδιάμεσων δομών μεταξύ των κέντρων έρευνας και των οικονομικών κύκλων, καθώς και αναπτύσσοντας τις υποδομές και το δυναμικό στην ETA.

Ταυτόχρονα, η έρευνα πρέπει να συμβάλλει στην αντιμετώπιση θεμελιωδών αναγκών, που έχουν βασική προτεραιότητα για τη βιώσιμη ανάπτυξη των ευρωπαϊκών, μεσογειακών και βαλκανικών εταίρων (δηλ. ολοκληρωμένη διαχείριση του νερού, γεωργία και γεωργική βιομηχανία, υγεία και προστασία του περιβάλλοντος, σεισμολογία, ενέργεια και μεταφορές, διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, ψηφιακό χάσμα).

2.5.2. Η Ρωσία και τα νέα ανεξάρτητα κράτη

Ο στόχος με τις χώρες αυτές είναι διπλός: η σταθεροποίηση, αφενός, του δυναμικού τους στην έρευνα και η αντιμετώπιση, αφετέρου, προβλημάτων αμοιβαίου ενδιαφέροντος (δηλ. η μη διάδοση των πυρηνικών όπλων, η υγεία και η περιβαλλοντική ασφάλεια που συνδέεται με τη βιομηχανική μετάλλαξη, συμπεριλαμβανομένης της πυρηνικής ασφάλειας καθώς και της ενέργειας).

Η σταθεροποίηση του δυναμικού τους στην έρευνα και την ανάπτυξη περνάει μέσα από την αποκατάσταση ισχυρών εταιρικών σχέσεων και ανταλλαγών με τις επιστημονικές κοινότητες της Ένωσης, μέσω κυρίως της οργάνωσης INTAS, η οποία συγκεντρώνει στους κόλπους της τα κράτη μέλη της Ένωσης, την Κοινότητα και τρίτες χώρες, καθώς και μέσω του

αναπροσανατολισμού ερευνών που σχετίζονται με τα όπλα μαζικής καταστροφής προς πολιτικές εφαρμογές μέσω πολυμερών εταιρικών σχέσεων (Ευρώπη, ΗΠΑ, Ιαπωνία...) που αναπτύσσονται στα πλαίσια εξειδικευμένων κέντρων (Διεθνές Επιστημονικό και Τεχνολογικό Κέντρο στη Μόσχα, Κέντρο Επιστήμης και Τεχνολογίας της Ουκρανίας στο Κίεβο).

2.5.3. Οι αναπτυσσόμενες χώρες

Αν και είναι σαφές ότι η επιστήμη και τη τεχνολογία παίζουν πλέον ουσιαστικό ρόλο στην βελτίωση του επιπέδου ζωής των εκβιομηχανισμένων κρατών, ένας μεγάλος αριθμός λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών δεν έχουν ακόμη κατορθώσει να επωφεληθούν από την επιστημονική πρόοδο για την κοινωνικοοικονομική τους ευζωία. Την απόκριση σε αυτή την ανάγκη δίνει η επιστημονική και τεχνική συνεργασία με τις χώρες αυτές. Για να συμβάλει στη βιώσιμη ανάπτυξη των υπόψη χωρών, η Ένωση πρέπει να αναπτύξει, με αυτές, ισχυρές επιστημονικές εταιρικές σχέσεις.

Οι εταιρικές αυτές σχέσεις αποβλέπουν, κατά πρώτο λόγο, στην ενδυνάμωση των ικανοτήτων έρευνας και τεχνολογικής καινοτομίας των αφρικανικών χωρών, των χωρών της Λατινικής Αμερικής, της Καραϊβικής και της Ασίας. Αφετέρου, οι σχέσεις αυτές επιτρέπουν την ανάληψη κοινών ερευνητικών δραστηριοτήτων για αντιμετώπιση των αναγκών των κοινωνιών τους, από πλευράς υγείας, διατροφής και οικονομικής ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων και των ζητημάτων που συνδέονται με την ένταξη της παραγωγής τους στην παγκόσμια αγορά, την προστασία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς καθώς και τη διατήρηση και την αειφόρο διαχείριση των φυσικών τους πόρων.

Ιδιαίτερες έρευνες πρέπει, επίσης, να προσεγγίσουν τα προβλήματα της καταπολέμησης της φτώχειας που απαντώνται στους τομείς προτεραιότητας, οι οποίοι έχουν αναγνωριστεί ως θεμελιώδεις (βλ. COM (2000) 212 τελικό)⁷.

2.5.4. Οι εκβιομηχανισμένες χώρες και οι χώρες με αναδυόμενη οικονομία

Με τις εκβιομηχανισμένες χώρες, συμπεριλαμβανομένων και των χωρών με αναδυόμενη οικονομία⁸, στους τομείς όπου οι τελευταίες αυτές έχουν σημαντική ικανότητα επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας, συγκεκριμένος στόχος είναι η ενδυνάμωση των συνεργασιών για να μπορεί να υπάρχει αμοιβαία πρόσβαση στις γνώσεις και στις ικανότητες καθενός από τα μέρη, με σεβασμό των κανόνων διάδοσης και προστασίας των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Εξάλλου, οι συνεργασίες αυτές επιτρέπουν, χάρη στην από κοινού χρήση μέσων, το ισόρροπο μοίρασμα των κινδύνων και των οφελών με την από κοινού πραγματοποίηση ερευνών μεγάλου εύρους και ποιότητας, με μικρότερο κόστος για το κάθε μέρος, για τον κοινό σκοπό.

Οι υπόψη χώρες έχουν, στην πλειονότητά τους, συνάψει με την Κοινότητα διμερείς συμφωνίες επιστημονικής συνεργασίας ή συμφωνίες συμμετοχής στα κοινοτικά προγράμματα πλαίσια ΕΤΑ. Οι συμφωνίες αυτές αντιπροσωπεύουν ένα κατάλληλο πλαίσιο για την οργάνωση των επιθυμητών εταιρικών σχέσεων. Συνιστούν το καλύτερο μέσο για την ανάπτυξη συνεργασιών στους ερευνητικούς τομείς που θεωρούνται ως τομείς προτεραιότητας στην Ένωση.

⁷ Το εμπόριο και η ανάπτυξη η περιφερειακή ολοκλήρωση και συνεργασία οι μακροοικονομικές πολιτικές για την κατάρτιση του ανθρώπινου και θεσμικού κεφαλαίου οι μεταφορές η επισιτιστική ασφάλεια και οι βιώσιμες στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης η ενίσχυση των θεσμικών ικανοτήτων η σωστή διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων και η εφαρμογή του κράτους δικαίου.

⁸ Παραδείγματα: Κίνα, Ινδία, Βραζιλία, Αργεντινή, Χιλή, Μεξικό και Νότιος Αφρική.

2.5.5. Οι διεθνείς οργανισμοί

Πολυάριθμοι διεθνείς οργανισμοί δραστηριοποιούνται στους τομείς της έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης ή στους τομείς εκείνους στους οποίους η έρευνα αποτελεί ένα σημαντικό μέσο παρέμβασης. Μια τέτοια περίπτωση είναι, π.χ., η περίπτωση του ΠΟΥ στον τομέα της υγείας ή του FAO στον τομέα της διατροφής για τις αναπτυσσόμενες χώρες ή του ΠΠ του ΟΗΕ (Πρόγραμμα για το Περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών) για το περιβάλλον.

Άλλα διεθνή όργανα συνιστούν φόρα συντονισμού και, μερικές φορές, συντονισμένου σχεδιασμού κάθε πρώτου σχεδίου: ο ΟΟΣΑ (Παγκόσμιο Φόρουμ Επιστημών ειδικότερα), ο ΠΟΥ (για τα θέματα π.χ. της ασφάλειας και της επισιτιστικής ασφάλειας), ο ONUSIDA (για το AIDS), η G8 ("Carnegie Group"), οι συνδιασκέψεις των Ηνωμένων Εθνών.

Το παράδειγμα της διάσκεψης κορυφής του Ρίο (1992)

Απέναντι στην πρόκληση της βιώσιμης ανάπτυξης, η διάσκεψη κορυφής του Ρίο το 1992 έδωσε καινούργια ώθηση και νέους στόχους στην επιστημονική και τεχνική συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία εστιάζεται στις προτεραιότητες της AGENDA 21 για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Αυτή η επιστημονική και τεχνική συνεργασία έλαβε υπόψη της τα συμπεράσματα του διεθνούς αυτού διαλόγου και, ιδιαίτερα, τις εργασίες της επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τη βιώσιμη ανάπτυξη (CDD).

Από την εποχή του «Ρίο», πολλές εκατοντάδες κοινών διεπιστημονικών προγραμμάτων έρευνας χρηματοδοτήθηκαν με επιτυχία σε κρίσιμους τομείς όπως η διαχείριση των φυσικών πόρων, η γεωργία, η γεωργική βιομηχανία και η ανθρώπινη υγεία.

Προωθώντας ενεργά την εθελοντική συνεργασία των επιστημόνων, των φορέων λήψης πολιτικών αποφάσεων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων, η επιστημονική και τεχνολογική συνεργασία της Κοινότητας ενσωμάτωσε με αποτελεσματικότητα την παραγωγή νέων γνώσεων σε συγκεκριμένες δράσεις βιώσιμης ανάπτυξης.

Με βάση αυτή την από δεκαετίας δράση, η Ένωση διαθέτει πλέον μια εξαιρετική ευκαιρία για να συμμετάσχει στις δραστηριότητες που θα συμφωνηθούν κατά τη δεύτερη «Διάσκεψη κορυφής για τη βιώσιμη ανάπτυξη» ("Ρίο + 10").

Στόχος της Ένωσης είναι να ενισχύσει την παρουσία της στις δράσεις που αναλαμβάνονται σε παγκόσμιο επίπεδο, κυρίως από ορισμένα από τα όργανά της, καθώς επίσης και να ενισχύσει τη συνέπεια της συμμετοχής της σε διεθνή προγράμματα που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση τεσσάρων βασικών προκλήσεων:

- της επισιτιστικής ασφάλειας (στο πλαίσιο αυτό, η διεθνής συνεργασία στο θέμα της βιοτεχνολογίας έχει να παίξει θεμελιώδη ρόλο),
- της αειφόρου ανάπτυξης (βιοποικιλότητα, ερημοποίηση, αλλαγή του κλίματος, διαχείριση των δασών...),
- της καταπολέμησης των μεταδοτικών ασθενειών που συνδέονται με τη φτώχεια (HIV, φυματίωση, ελονοσία),
- της αλληλεξάρτησης επιστήμης και κοινωνίας.

2.6. Τρόποι δράσης

Η συντονισμένη εφαρμογή των διεθνών επιστημονικών συνεργασιών, σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, αποτελεί εκ των ουκ άνευ προϋπόθεση για την άσκηση μιας συνεπούς σφαιρικής πολιτικής επί του θέματος. **Στη βάση του, αυτό απαιτεί συνεχή διάλογο της Κοινότητας με τα κράτη μέλη και τους ενδιαφερόμενους κύκλους (δημόσιους και ιδιωτικούς, εθνικούς και διεθνείς) για τη διασφάλιση της αναγκαίας συναίνεσης.**

Η συναίνεση αυτή πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα καθορισμού προτεραιοτήτων και γραμμών δράσης, διασφάλισης, στη συνέχεια, της ανάπτυξης ισχυρού συνδέσμου μεταξύ αυτών τούτων των εθνικών πρωτοβουλιών και μεταξύ των τελευταίων αυτών και εκείνων που λαμβάνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και, τέλος, αξιολόγησης της επίπτωσης των δραστηριοτήτων αυτών στον Ευρωπαϊκό χώρο της έρευνας.

Για ένα τέτοιο διάλογο είναι αναγκαία η ύπαρξη ενός κατάλληλου πλαισίου, τόσο για τις διμερείς σχέσεις με τρίτες χώρες, όσο και για τις πολυμερείς σχέσεις με διάφορες περιφέρειες του κόσμου.

Έτσι, η Κοινότητα, με τα κράτη μέλη, θα προβαίνει κατ' αρχή, στηριζόμενη στη γνώμη των ενδιαφερόμενων ευρωπαϊκών κύκλων (συμπεριλαμβανομένου του μη κυβερνητικού και βιομηχανικού κόσμου), σε συνεχείς μελέτες για τον καθορισμό των επιστημονικών και τεχνολογικών τομέων όπου είναι αναγκαίες διεθνείς συνεργασίες, καθώς και των εταιρικών σχέσεων που είναι προς όφελος των συμφερόντων της Ένωσης.

Έχοντας έτσι διαμορφώσει μια σαφή κοινή θέση με τα κράτη μέλη, η Κοινότητα θα μπορεί στη συνέχεια να καθορίζει τις συνεργασίες αμοιβαίου ενδιαφέροντος, σε συμφωνία με τις τρίτες ή ομάδες τρίτων χωρών με τις οποίες επιθυμεί να συνάψει εταιρικές σχέσεις.

Σε όλη αυτή τη διαδικασία, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι προσανατολισμοί των πολιτικών των εξωτερικών σχέσεων και ανάπτυξης της Κοινότητας.

Όταν τελειώνει η διαδικασία αυτή, η Κοινότητα και τα κράτη μέλη θα μπορούν, τότε, να συμφωνήσουν:

- για τα μέτρα συντονισμού των εθνικών δραστηριοτήτων διμερών συνεργασιών για ενδυνάμωση του αποτελέσματος,
- για τις κοινοτικές δράσεις που πρέπει να αναληφθούν συμπληρωματικά.

Προς τούτο, υπάρχουν διαθέσιμοι διάφοροι τρόποι δράσης :

- ο συντονισμός των σχετικών δραστηριοτήτων στα πλαίσια των κρατών μελών,
- το άνοιγμα εθνικών προγραμμάτων διεθνούς συνεργασίας στο θέμα της έρευνας, ή η δικτύωση των εθνικών δραστηριοτήτων διεθνών επιστημονικών συνεργασιών, σύμφωνα με τις γραμμές της πρότασης της Επιτροπής σχετικά με το νέο πρόγραμμα πλαίσιο (COM (2001) 94 τελικό),

- η χρηματοδότηση της επιθυμητής συμμετοχής ερευνητών ή ιδρυμάτων από τρίτες χώρες στις δραστηριότητες επιστημονικών δικτύων ή ολοκληρωμένων προγραμμάτων έρευνας, που αναλαμβάνονται στους με προτεραιότητα για την Κοινότητα θεματικούς τομείς,
- η εκκίνηση, για ορισμένες χώρες, ειδικών κοινοτικών δραστηριοτήτων επιστημονικής συνεργασίας, σε συνεργία με δραστηριότητες εκτυλισσόμενες στα πλαίσια των εξωτερικών πολιτικών ή της αναπτυξιακής βοήθειας της Κοινότητας.

Επιπλέον, οι εθνικές και κοινοτικές δραστηριότητες διεθνούς συνεργασίας θα επωφεληθούν από τις δράσεις που αναλαμβάνονται για να καταστεί ο Ευρωπαϊκός χώρος της έρευνας πιο ελκυστικός για την αφρόκρεμα των επιστημόνων εκτός Ευρώπης, όπως προτείνει η Επιτροπή στο πλαίσιο μιας στρατηγικής ευνοϊκής για την κινητικότητα των ερευνητών (COM(2001)....της.....2001).

Επί του παρόντος, οι νέοι ερευνητές προσελκύνονται περισσότερο εκτός Ευρώπης :

- μεταξύ 1988 και 1996, για παράδειγμα, ο αριθμός των διδακτορικών που δόθηκαν στις ΗΠΑ σε ξένους έφθασε από 3.300 σε 8.000 το χρόνο, με ένα σύνολο άνω των 55.000 κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Οι περισσότεροι από αυτούς μένουν στη συνέχεια στις ΗΠΑ. Για παράδειγμα, το 73% των ξένων διδακτόρων του 1996 αποφάσισαν να παραμείνουν
- από τους ξένους που λαμβάνουν διδακτορικό στις ΗΠΑ οι περισσότεροι είναι Ασιάτες (43.000 σε ένα σύνολο 55.000 κατά τη διάρκεια της περιόδου 1988 - 1996 και 28.000 από τους 34.000 που παρέμειναν στη χώρα αυτή κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου). Η πλειονότητα των ευρωπαίων (56%) εργάζονται επίσης στις ΗΠΑ μετά τη λήψη του διπλώματός τους.

Η Επιτροπή προτείνει νέες πρωτοβουλίες για να καταστεί πιο ελκυστική η Ευρώπη.

Μετά τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισαβώνας, της 23ης και 24ης Μαρτίου 2000, και το ψήφισμα του Συμβουλίου της 15ης Ιουνίου 2000, η Επιτροπή συνέστησε, σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη, ομάδα εργασίας υψηλού επιπέδου για τη μείωση των εμποδίων στην κινητικότητα των ερευνητών. Η ομάδα, η οποία ξεκίνησε τις εργασίες της κατά τη διάρκεια του 2000, εντόπισε τέσσερις τύπους εμποδίων στην κινητικότητα, που επηρεάζουν τόσο τους ερευνητές της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και εκείνους των τρίτων χωρών, και που επιδρούν ιδιαίτερα δυσμενώς στην ελκυστικότητα της Ένωσης: πρόκειται για νομικά και κανονιστικά εμπόδια, για κοινωνικά και πολιτιστικά εμπόδια, για εμπόδια συνδεδεμένα με την καριέρα του ερευνητή και, τέλος, για εμπόδια διατομεακής τάξεως. Η τελική έκθεση της ομάδας προσδιορίζει μια σειρά συγκεκριμένα μέτρα για την άρση αυτών των εμποδίων. Τα μέτρα αυτά αποτελούν τη βάση της ανακοίνωσης της Επιτροπής «Στρατηγική για την κινητικότητα στον Ευρωπαϊκό χώρο της έρευνας», η οποία αποβλέπει στη δημιουργία, στην Ευρώπη, ενός περιβάλλοντος ευνοϊκού για την κινητικότητα των ερευνητών και των οικογενειών τους.

Τέλος, μια πιο ενεργός προσέγγιση της εφαρμογής των συμφωνιών επιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας που συνάπτονται με τρίτες χώρες, θα επιτρέψει στις συμφωνίες αυτές να παίζουν πληρέστερα το ρόλο που τους ανήκει στην ανάπτυξη των σχέσεων με τις τρίτες αυτές χώρες. Ελλείψει συγκεκριμένης συμφωνίας συνεργασίας με μια χώρα, η συνεργασία θα μπορεί να στηριχθεί στις διατάξεις των συμφωνιών οικονομικής συνεργασίας μεταξύ Κοινότητας και τρίτων χωρών (συμπεριλαμβανόμενης της συμφωνίας του Κοτονού) οι οποίες σχεδόν πάντοτε καλύπτουν την επιστημονική συνεργασία.

Οι συμφωνίες συνεργασίας και σύνδεσης συνοδεύονται από μεγάλη πολιτική προβολή και αντιπροσωπεύουν ένα πλαίσιο για την οργάνωση της επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας αμοιβαίου ενδιαφέροντος. Επέτρεψαν, μεταξύ άλλων, τη ρύθμιση πτυχών του δικαίου για την πνευματική ιδιοκτησία και την επίτευξη απαλλαγής από ορισμένους φόρους και τελωνειακούς δασμούς για δράσεις που αναλαμβάνονται στα πλαίσια της συμφωνίας. Συνιστούν ισχυρή βάση για την πρόσβαση των ερευνητών της Ένωσης στα ερευνητικά προγράμματα των χωρών εταίρων προσφέροντάς τους μεγαλύτερη προστασία. Οι «διευθύνουσες επιτροπές» που συστήνονται με βάση τις συμφωνίες αυτές αποτελούν φόρα επιστημονικής συνδιαλλαγής.

Με μια ενεργό προσέγγιση, οι συμφωνίες αυτές θα επιτρέψουν τον εντοπισμό των ερευνητικών δραστηριοτήτων που έχουν προτεραιότητα ανάπτυξης και των μέσων που πρέπει να εφαρμοστούν από κοινού (κινητικότητα μετά τη λήψη διδακτορικού, κοινές δραστηριότητες ΕΤΑ, κλπ). Θα αποτελέσουν, επομένως, έναν τρόπο εφαρμογής της στρατηγικής διεθνούς συνεργασίας, διασφαλίζοντας, από την άλλη, την αμοιβαιότητα πρόσβασης των ερευνητών της Ένωσης στα ερευνητικά προγράμματα των τρίτων χωρών.

Για την επίτευξη των ειδικών επιστημονικών και τεχνολογικών στόχων, μπορεί επίσης να εξεταστεί η σύναψη, με μια χώρα ή με μια ομάδα χωρών, ειδικών συμφωνιών στις οποίες να προδιαγράφονται οι κοινές δραστηριότητες που θα αναληφθούν καθώς και τα μέσα για να γίνει αυτό.

3. ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Ο στόχος είναι διπλός:

- η ενίσχυση της συνοχής και του συντονισμού των δραστηριοτήτων διεθνούς επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, οι οποίες διεξάγονται στην Ευρώπη σε όλα τα επίπεδα,
- η επικέντρωση των προσπαθειών της Ένωσης σε ορισμένους θεματικούς τομείς και ξένους εταίρους, ιδιαίτερα σημαντικούς.

Σύμφωνα με την προβλεπόμενη στρατηγική προσέγγιση, οι κατευθύνσεις αυτές θα προσδιοριστούν και θα εφαρμοστούν από κοινού από τα κράτη μέλη και την Κοινότητα, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους της επιστημονικής και τεχνολογικής της πολιτικής, καθώς και εκείνους των εξωτερικών πολιτικών της Ένωσης.

Η πραγματοποίηση των στόχων αυτών θα απαιτήσει την προσφυγή στους τρόπους και στα μέσα που προβλέπονται για την εφαρμογή του προγράμματος-πλασίου ερευνών της περιόδου 2002-2006, πέραν δε αυτού, και σε ορισμένες ιδιαίτερες δραστηριότητες αναλαμβανόμενες για την πραγμάτωση του Ευρωπαϊκού χώρου της έρευνας, καθώς και στα μέσα των εξωτερικών πολιτικών της Ένωσης.

3.1. Το συνολικό πλαίσιο

Για να διασφαλιστεί η συνοχή του συνόλου των διεθνών συνεργασιών που αναλαμβάνονται σε εθνικά επίπεδα και για να αυξηθούν οι επιπτώσεις τους, προς όφελος όλων, πρέπει να διαμορφωθεί ένα κατάλληλο πλαίσιο.

Φόρουμ για τις διεθνείς επιστημονικές και τεχνικές σχέσεις

Για τη διεθνή συνεργασία, προτείνεται η προσφυγή σε ένα εξειδικευμένο φόρουμ διασφάλισης της αναγκαίας συναίνεσης μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων εταίρων. Το φόρουμ αυτό θα αποτελείται από αντιπροσώπους των κρατών μελών, των ενδεδειγμένων διεθνών οργανώσεων, από ειδικούς επιστήμονες, καθώς και από εμπειρογνώμονες στις εξωτερικές πολιτικές, στην αναπτυξιακή βοήθεια και στην έρευνα της Κοινότητας. Οι υποψήφιας χώρες θα μπορούν να συμμετέχουν.

Για τις πολυμερείς σχέσεις, το φόρουμ αυτό μπορεί να επωφεληθεί από τα αποτελέσματα των εργασιών διαφόρων άλλων διεθνών φόρα πολιτικού (ASEM, ALAC, MoCo) ή θεματικού (π.χ. ερημοποίηση, βιοποικιλότητα) χαρακτήρα, στα οποία η Ένωση συμμετέχει ενεργά.

Το φόρουμ αυτό μπορεί, επίσης, να έχει να παίζει σημαντικό ρόλο στο θέμα της παγκόσμιας τεχνολογικής επαγρύπνησης. Πράγματι, το φόρουμ μπορεί να αποτελέσει κατάλληλο πλαίσιο για μια παγκόσμια στρατηγική ανάλυση των επιστημονικών, τεχνολογικών και οικονομικών τάσεων, εν όψει των αποτελεσμάτων των εργασιών « επαγρύπνησης » που διεξάγονται σε εθνικό επίπεδο, στους κόλπους του ΕΕΧ και στους εξωτερικούς μας εταίρους.

Η συνέπεια των κοινοτικών δράσεων θα εξασφαλιστεί από το στενό συντονισμό των διάφορων σχετικών πολιτικών και των δραστηριοτήτων εφαρμογής τους, όπως αναφέρεται στην πρόταση για το ειδικό πρόγραμμα COM (2001)279.

3.2. Δραστηριότητες

3.2.1. *Για να καταστεί ο Ευρωπαϊκός χώρος της έρευνας πιο ελκυστικός για τους ερευνητές*

α) Βελτίωση των διοικητικών και κανονιστικών συνθηκών υποδοχής των μη ευρωπαϊών ερευνητών στους κόλπους του ΕΧΕ

Η Επιτροπή ξεκίνησε, το 2000, μια ευρεία μελέτη ("Οι συνθήκες υποδοχής των ξένων ερευνητών στην Ευρώπη") για την επακριβή καταγραφή των διοικητικών και υλικών συνθηκών υποδοχής ερευνητών που προέρχονται από 32 τρίτες χώρες (από όλες τις ηπείρους) σε καθένα από τα 15 κράτη μέλη της Ένωσης και τα 17 κράτη που είναι συνδεδεμένα στο πρόγραμμα πλαίσιο. Όταν περατωθεί η μελέτη αυτή, το 2002, η Επιτροπή θα μπορέσει να υποβάλει έκθεση και, **επί τη βάση της στρατηγικής για την κινητικότητα** που προτείνει, να διατυπώσει προτάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών αυτών υποδοχής, στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, και να πληροφορήσει σχετικά τα συνδεδεμένα κράτη.

β) Χρηματοδότηση της κινητικότητας των ερευνητών

Για τη χρηματοδότηση του τύπου αυτού δράσης, θα χρησιμοποιηθούν οι δραστηριότητες που προτείνονται από την Επιτροπή για να προαχθεί η κινητικότητα των ευρωπαϊών ερευνητών που θα επιθυμούσαν να αναλάβουν ερευνητική δραστηριότητα εκτός Ευρώπης ή εκείνες για τους εκτός Ευρώπης ερευνητές που θα επιθυμούσαν να εργασθούν σε αυτήν, σε συνεργασία με τα εθνικά συστήματα «διεθνών» υποτροφιών. Κατά την εφαρμογή των δράσεων τόνωσης της κινητικότητας προς την Ευρώπη, θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν μηχανισμοί ενθάρρυνσης της επιστροφής στη χώρα καταγωγής στην περίπτωση ερευνητών από τις αναπτυσσόμενες χώρες ή τις χώρες αναδυόμενης οικονομίας.

3.2.2. *Για να ανοιχθούν οι δράσεις της Ένωσης στη συμμετοχή ερευνητών και οργανώσεων τρίτων χωρών.*

Το άνοιγμα των ερευνητικών δράσεων της Ένωσης στη συμμετοχή ερευνητών και οργανώσεων τρίτων χωρών μπορεί να βοηθήσει τους ευρωπαίους ερευνητές και τις επιχειρήσεις της Ένωσης να αποκτήσουν πρόσβαση στις γνώσεις και στις ικανότητες που υπάρχουν στις τρίτες χώρες, ειδικότερα στις αναπτυγμένες επιστημονικά και τεχνολογικά χώρες.

Αντιστρόφως, το άνοιγμα αυτό μπορεί να βοηθήσει τους ταλαντούχους ερευνητές από χώρες λιγότερο προοδευμένες επιστημονικά να αποκτήσουν γνώσεις και εμπειρίες από τις οποίες θα μπορούσαν να επωφεληθούν οι χώρες καταγωγής τους όταν επιστρέψουν σε αυτές, αφού θα έχει επωφεληθεί και η ευρωπαϊκή έρευνα.

Στο πνεύμα αυτό, τα επιστημονικά δίκτυα και τα ολοκληρωμένα προγράμματα στους θεματικούς τομείς προτεραιότητας του προγράμματος πλαισίου⁹ θα ανοιγούν στη συμμετοχή ερευνητών και ιδρυμάτων από το σύνολο των τρίτων χωρών, σύμφωνα με χρηματοδοτικές συνθήκες διαφέρουσες ανάλογα με τις υπόψη χώρες.

3.2.3 *Επικέντρωση των προσπαθειών της Ένωσης σε ειδικούς στόχους*

Οι **σχετικές με τη διεθνή συνεργασία ερευνητικές δραστηριότητες του προγράμματος πλαισίου¹⁰** θα πρέπει να ορίζονται σύμφωνα με τους στόχους της πολιτικής συνεργασίας της Κοινότητας με τις σχετικές χώρες, σε συμφωνία μαζί τους, λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες που εκφράζουν. Η Επιτροπή εκτιμά ότι τα ακόλουθα προβλήματα θα πρέπει να εξεταστούν ειδικότερα :

- *για τις μεσογειακές και βαλκανικές χώρες εταίρους* : το περιβάλλον, η υγεία, η ολοκληρωμένη διαχείριση του νερού και των αλιευτικών πόρων, η γεωργία και η γεωργική βιομηχανία, η σεισμολογία, το ψηφιακό χάσμα, η ενέργεια και οι μεταφορές καθώς και η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- *για τη Ρωσία και τα νέα ανεξάρτητα κράτη* : η προστασία του περιβάλλοντος, η προσαρμογή του συστήματος βιομηχανικής παραγωγής και επικοινωνίας, τα θέματα της υγειονομικής ασφάλισης και της προστασίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των προβλημάτων που συνδέονται με την πυρηνική ασφάλεια.

Οι δραστηριότητες αυτές θα αναληφθούν, κυρίως, σε στενή συνεργασία με την INTAS, που διαθέτει πλέον αναγνωρισμένη εμπειρία σε θέματα επιστημονικής συνεργασίας με τις χώρες αυτές,

⁹ Η μελέτη του γονιδιώματος και οι βιοτεχνολογίες στην υγεία οι τεχνολογίες για την κοινωνία της πληροφορίας νανοτεχνολογίες, νέα υλικά αεροναυτική και διάστημα επισιτιστική ασφάλεια βιώσιμη ανάπτυξη και πλανητικές μεταβολές πολίτες και διακυβέρνηση στην ευρωπαϊκή κοινωνία της γνώσης επιστήμη και κοινωνία πυρηνική σχάση και σύντηξη έρευνες για τη στήριξη πολιτικών στόχων της Ένωσης ειδικές δραστηριότητες για τις ΜΜΕ.

¹⁰ COM (2001)279 τελικό

- για τις αναπτυσσόμενες χώρες της Αφρικής, της Λατινικής Αμερικής, της Καραϊβικής και της Ασίας : θα θιγούν τα προβλήματα υγείας, επισιτιστικής ασφάλειας και οικονομικής ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των θεμάτων που συνδέονται με την ένταξη της παραγωγής τους στην παγκόσμια αγορά, την προστασία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς καθώς και τη διατήρηση και αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων, συμπεριλαμβανομένων των αλιευτικών, ομοίως με τα θέματα των μεταφορών, της αστικοποίησης, της διακυβέρνησης και της ψηφιακής επανάστασης, υπό το φως των ιδιαίτερων θεματικών προτεραιοτήτων της αναπτυξιακής βοήθειας, του κανονισμού ALA και των αναγκών των χωρών εταίρων. Θα ληφθεί υπόψη και η ηθική διάσταση των προβλημάτων αυτών.

3.2.4 Ενίσχυση της διεθνούς τεχνολογικής επαγρύπνησης ως στρατηγικού όπλου του Ευρωπαϊκού χώρου της έρευνας

Η επιτάχυνση της τεχνολογικής αλλαγής αυξάνει την ανάγκη συγκέντρωσης ουσιαστικών πληροφοριών προερχομένων από τον τρίτο κόσμο και διασφάλισης της αποτελεσματικής διαβίβασής τους προς τους παράγοντες της καινοτομίας στην Ευρώπη.

Οι δραστηριότητες επαγρύπνησης που προωθούνται ήδη για το σκοπό αυτό τόσο από τα κράτη μέλη όσο και από την Επιτροπή μέσω του Ινστιτούτου Τεχνολογικής προοπτικής του ΚΚΕρ, θα ολοκληρωθούν και θα ενισχυθούν από δραστηριότητες αποβλέπουσες:

- στη συγκέντρωση, στην κοινοποίηση και στη στρατηγική ανάλυση πρώτων πληροφοριών σχετικών με τις επιστημονικές και τεχνολογικές τάσεις και τις τάσεις των αγορών, καθώς και τις προσεγγίσεις και μεθόδους καινοτομίας του ιδιωτικού τομέα, με ιδιαίτερη προσοχή στις πολυεθνικές επιχειρήσεις,
- στον εντοπισμό των στρατηγικών ευκαιριών επιστημονικής ή τεχνολογικής συνεργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο με ευρωπαϊκή πρωτοβουλία ή συμμετοχή,
- στην ενίσχυση της διαβίβασης πρώτων πληροφοριών προς τους ενδιαφερόμενους παράγοντες : τις δομές ευρωπαϊκού επιπέδου (Eureka, κλπ.), τις επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένων των ΜΜΕ), τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά ιδρύματα.

3.2.5. Σύνδεση των εξωτερικών πολιτικών και της αναπτυξιακής βοήθειας με την πολιτική επιστημονικής συνεργασίας της Ένωσης

Για να είναι απολύτως αποτελεσματικές, οι προς ανάληψη δράσεις απαιτούν ορισμένες χώρες εταίροι να διαθέτουν ενισχυμένη ερευνητική ικανότητα. Αυτό ισχύει, ιδιαίτερα, στην περίπτωση των μεσογειακών χωρών, των νέων ανεξαρτήτων κρατών και των αναπτυσσόμενων χωρών της Αφρικής, της Λατινικής Αμερικής, της Καραϊβικής και της Ασίας. Οι κοινές ερευνητικές δραστηριότητες πρέπει, συνεπώς, να συνοδεύονται από συμπληρωματικές δράσεις αναλαμβανόμενες με τη βοήθεια ειδικών μέσων που να επιτρέπουν παρεμβάσεις για την ενίσχυση, σταθεροποίηση, ανάπτυξη ή προσαρμογή των ερευνητικών ικανοτήτων και, κυρίως, των ερευνητικών υποδομών ορισμένων τρίτων χωρών.

Τέτοιες συνεργίες αναπτύσσονται προοδευτικά με επιτυχία από χρόνια μεταξύ του κοινοτικού προγράμματος πλαισίου ΕΤΑ και των διαρθρωτικών ταμείων και ταμείων συνοχής. Έτσι, τα τελευταία αυτά διαθέτουν, ένα ορισμένο τμήμα των διαθέσιμων τους στην επιστήμη και την τεχνολογία, κυρίως για την ενίσχυση των επιστημονικών και τεχνικών υποδομών στις περιφέρειες της Κοινότητας, προσφέροντας τους έτσι τη δυνατότητα απόκτησης μεγαλύτερων ικανοτήτων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης.

Για παράδειγμα, με την παροχή σημαντικής χρηματοδοτικής βοήθειας (62 εκατ. ευρώ) από τα διαρθρωτικά ταμεία, συστήθηκαν και αναπτύχθηκαν πέντε ινστιτούτα του "Κέντρου Ερευνών Κρήτης", καθώς και εκείνα της Πάτρας και της Θεσσαλονίκης, υπό τη σκέπη του ιδρύματος με τίτλο "Ελληνικό ίδρυμα για την έρευνα και την τεχνολογία". Η ποιότητα των κέντρων αυτών είναι πλέον τέτοια ώστε η συμμετοχή τους στο πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα να είναι σημαντική, καθώς και η συνεισφορά τους στις εθνικές ερευνητικές δραστηριότητες.

Τα διαρθρωτικά ταμεία συγχρηματοδοτούν επίσης το μεγάλο τηλεσκόπιο των Καναρίων (GRANTECAN), με ένα ποσό ύψους γύρω στα 17 εκατ. ευρώ. Η εγκατάσταση αυτή θα διαθέτει το 2003 ένα από τα μεγαλύτερα τηλεσκόπια στον κόσμο. Οι απασχολούμενοι σε αυτό επιστήμονες συμμετέχουν πλέον σε δραστηριότητες του κοινοτικού προγράμματος πλαισίου.

Εξίσου χρήσιμο για τη βελτίωση των ερευνητικών ικανοτήτων των υποψηφίων χωρών και την ένταξη των ερευνητών τους, ανδρών και γυναικών, στην επιστημονική κοινότητα της Ένωσης είναι και το πρόγραμμα PHARE. Αυτό δείχνει η χρησιμοποίησή του από την πλειονότητα των υποψηφίων χωρών για τη συγχρηματοδότηση της συμμετοχής τους στο κοινοτικό ερευνητικό πρόγραμμα πλαίσιο της περιόδου 1998-2002.

Στο μέλλον, το PHARE, ή κάθε άλλο παρόμοιο χρηματοδοτικό μέσο (π.χ., το MEDA για τις υποψήφιες μεσογειακές χώρες), θα μπορούσε, κατ'αρχήν, να χρησιμοποιηθεί ομοίως για τη συμπλήρωση των εθνικών χρηματοδοτήσεων για την προαγωγή των αναγκαίων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στις υποψήφιες χώρες, εφόσον αυτό θεωρηθεί ως προτεραιότητα στη συνεργασία για την προσχώρηση. Για ένα σημαντικό τμήμα του PHARE, αυτό που αφορά την κοινωνική και οικονομική σύγκλιση (το οποίο έχει ως στόχο την προετοιμασία των υποψηφίων χωρών για τα διαρθρωτικά ταμεία), θα έπρεπε να τίθεται ως προϋπόθεση να συμπεριλάβουν οι υποψήφιες χώρες τις διαρθρωτικές αυτές μεταρρυθμίσεις στους τομείς προτεραιότητας των εθνικών τους αναπτυξιακών σχεδίων για τους οποίους γίνεται προσφυγή σε αυτό το πλαίσιο. Θα ήταν ευκταίο, κατά τη διάρκεια των προσεχών ετών, σε κάθε υποψήφια χώρα, να διατεθεί ένα ποσοστό της τάξης του 7% από τα κεφάλαια του PHARE, στις διαρθρωτικές αυτές μεταρρυθμίσεις του ερευνητικού τους συστήματος.

Οι εμπειρίες αυτές από τα διαρθρωτικά ταμεία και τα άλλα χρηματοδοτικά προγράμματα όπως, π.χ., το PHARE, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα. Στο ίδιο πνεύμα, οι δικαιούχοι χρηματοδοτικής ενίσχυσης στα πλαίσια της αναπτυξιακής βοήθειας ή των διεθνών σχέσεων, πρέπει να ενθαρρυνθούν να επενδύουν περισσότερο στον τομέα της ΕΤΑ. Ένα ορισμένο μέρος των διαθέσιμων από τον προϋπολογισμό πόρων για τα μέσα αυτά εφαρμογής εξωτερικών πολιτικών και αναπτυξιακής βοήθειας (της τάξης του 7%) θα πρέπει να διατίθενται για τη βελτίωση των ερευνητικών ικανοτήτων των υπόψη χωρών, καθώς και την αξιοποίηση των προόδων της επιστήμης και της τεχνικής στις ίδιες αυτές χώρες.

Για το λόγο αυτό, θα ενισχυθούν ο συντονισμός και η συμπληρωματικότητα μεταξύ των δραστηριοτήτων επιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας που αναλαμβάνονται στα πλαίσια του προγράμματος πλαισίου και των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνονται μέσω χρηματοδοτικών μέσων όπως τα MEDA, Tacis, FED και ALA (Λατινική Αμερική/Ασία), στη

βάση των συμπερασμάτων του κειμένου εργασίας της Επιτροπής "Συνεργίες μεταξύ του 5ου Προγράμματος πλαισίου ΕΤΑ και MEDA" του Ιουνίου του 2000.

3.2.6. *Κινητοποίηση των επιστημονικών και τεχνολογικών ικανοτήτων της Ένωσης έναντι των προβλημάτων με παγκόσμια διάσταση*

Όσον αφορά τις προβληματικές με παγκόσμια διάσταση, προτεραιότητα πρέπει να δοθεί σε ζητήματα σχετικά με τις νέες σχέσεις μεταξύ επιστήμης και κοινωνίας, καθώς και σε ορισμένα προβλήματα που απαιτούν την ανάληψη ερευνητικών προσπαθειών σε παγκόσμιο επίπεδο : μεταδοτικές ασθένειες συνδεόμενες με τη φτώχεια, βιοποικιλότητα, νέες μορφές ενέργειας, ψηφιακή επανάσταση, κλιματική μεταβολή, επισιτιστική ασφάλεια, ... Για τα θέματα αυτά, ιδιαίτερος πρόσφορα θα είναι τα ολοκληρωμένα κοινοτικά προγράμματα ή το άνοιγμα εθνικών ερευνητικών προγραμμάτων στη συμμετοχή σε αυτά ερευνητών και ερευνητικών ιδρυμάτων από τρίτες χώρες.

Τα αρχικά στάδια της παγκόσμιας συναίνεσης σχετικά με τους ΓΤΟ:

Τον Νοέμβριο 1999, τα κράτη μέλη εκτίμησαν ότι η Κοινότητα θα έπρεπε να αποκτήσει ένα ευρωπαϊκό δίκτυο εργαστηρίων για ανίχνευση και προσδιορισμό των ΓΤΟ στα τρόφιμα, αντικείμενο με το οποίο έχει ενασχοληθεί ιδιαίτερος το ΚΚΕρ, κατόπιν αιτήματος της ΓΔ SANCO και της ΓΔ Περιβάλλον. Αποφασίστηκε λοιπόν να ανατεθεί στο ΚΚΕρ η δημιουργία αυτού του δικτύου.

Το δίκτυο συστήθηκε στις αρχές του 2000, περιλαμβάνει 38 ευρωπαϊκούς οργανισμούς, και ανοίχτηκε συντόμως στις χώρες ΕΖΕΣ, τις υποψήφιες χώρες και τις τρίτες χώρες (ιδίως τις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Αυστραλία) καθώς και στη βιομηχανία που συμμετείχαν στις μη εμπιστευτικού χαρακτήρα εργασίες του δικτύου.

Το δίκτυο στηρίζει την εκπόνηση της κοινοτικής νομοθεσίας, αναπτύσσει μεθόδους ανάλυσης, μεθόδους ελέγχου και υλικά αναφοράς και διοργανώνει σεμινάρια και εργαστήρια. Επιπλέον, το ΚΚΕρ εκπαιδεύει επιστήμονες και τεχνικό προσωπικό στις πλέον πρόσφατες τεχνολογίες ανίχνευσης και ποσοτικής μέτρησης των ΓΤΟ.

Η συμμετοχή της Ευρώπης σε μεγάλα διεθνή προγράμματα (π.χ. Human Frontier Programme, αλλαγή του κλίματος, ανθρώπινο γονιδίωμα,...) θα διασφαλιστεί με κοινές ευρωπαϊκές συμμετοχές στα προγράμματα αυτά. Θα πρέπει να αναληφθούν δράσεις με πρωτοβουλία της Ευρώπης για ορισμένα προβλήματα με παγκόσμια διάσταση σε συνεργασία με τις ενδιαφερόμενες διεθνείς οργανώσεις:

- μεταδοτικές ασθένειες συνδεόμενες με τη φτώχεια (ΠΟΥ, ONUSIDA,...),
- επισιτιστική ασφάλεια (FAO, ΠΟΥ, Codex Alimentarius),
- βιώσιμη ανάπτυξη (εξειδικευμένες υπηρεσίες του ΟΗΕ),
- γεωργική έρευνα για την ανάπτυξη (Παγκόσμιο φόρουμ),
- επιστήμη και κοινωνία (ΟΟΣΑ, ΟΥΝΕΣΚΟ, Παγκόσμια Τράπεζα,...), εκμεταλλεόμενοι τις πολυμερείς σχέσεις με τις ASEM, ALAC και MoCo.

Σπάσιμο του «φαύλου κύκλου» φτώχειας-ασθενειών

Το πρόγραμμα INCO εκμεταλλεύεται τις εμπειρίες από τη διαχείριση άνω των 300 προγραμμάτων για την υγεία, που καλύπτουν μια μεγάλη γκάμα προβλημάτων, απασχολώντας άνω των 500 ερευνητών από όλο τον κόσμο πάνω σε ένα ουσιώδες πρόβλημα, εκείνο της υγείας. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων αυτών ετών, οι προσπάθειες της κοινοτικής έρευνας επικεντρώθηκαν ιδιαίτερα στον τομέα των σοβαρών μεταδοτικών ασθενειών, για τις οποίες δεν υπάρχει πλέον καμία αμφιβολία ότι έχουν απόλυτη σχέση με τη φτώχεια των λιγότερο αναπτυγμένων εθνών.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο έχουν ξεκινήσει ολοκληρωμένα προγράμματα μεγάλων διαστάσεων για την ανάπτυξη νέων εμβολίων και φαρμάκων, μεταξύ των οποίων και το πρόγραμμα EUROVAC, στο οποίο απασχολείται η πλειονότητα των ευρωπαϊκών ερευνητών για το εμβόλιο HIV, καθώς και μια δέσμη προγραμμάτων για το εμβόλιο κατά της φυματίωσης. Επίσης, π.χ., χρηματοδοτείται η ανάπτυξη υπόθετων με ένα νέο αντιελονοσιακό προϊόν (το artenusate) από το οποίο προσδοκάται η επίτευξη μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας κατά της παιδικής ελονοσίας. Χάρη στα ανεπτυγμένα από το πρόγραμμα INCO δίκτυα ερευνητών στην Αφρική, στις εργασίες αυτές απασχολούνται κατ' αποκλειστικότητα πολυάριθμες ομάδες από τις χώρες του Νότου.

Οι προσπάθειες που γίνονται πάνω στις τρεις ασθένειες, ελονοσία, φυματίωση και AIDS, καθώς και πάνω σε άλλες με αναγνωρισμένη διεθνώς προτεραιότητα, απαιτούν πλέον τη σύσταση μιας πλατφόρμας κλινικών δοκιμών. Η ειδική αυτή δομή την οποία θα εφαρμόσει η Επιτροπή στα πλαίσια του νέου προγράμματος πλαισίου, θα επιτρέψει το συντονισμό των κλινικών προσπαθειών ανάπτυξης νέων εμβολίων και φαρμάκων από τη βιομηχανία, την Επιτροπή και τα κράτη μέλη. Θα επιτρέψει την πλήρη συμμετοχή των εταιρών από τις αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς και την προσθήκη στις ευρωπαϊκές προσπάθειες των προσπαθειών των διεθνών οργανισμών, καθώς και εκείνων των υπολοίπων εταιρών, κυρίως αμερικανών και ιαπωνών. Όλοι αυτοί οι εταίροι θα πρέπει να οργανωθούν γύρω από ένα κοινό επιστημονικό και τεχνικό σχέδιο.

Τα κονδύλια που θα διατεθούν για τις προσπάθειες αυτές κλινικής ανάπτυξης, πάνω σε νέες προληπτικές και θεραπευτικές παρεμβάσεις, θα είναι της τάξεως πολλών εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ.

Αν και έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να καταλήξει σε ένα μεγάλο αριθμό δημόσιων - ιδιωτικών ευρωπαϊκών εταιρικών σχέσεων με τη βιομηχανία, η πλατφόρμα κλινικών δοκιμών έχει ως ουσιαστικό στόχο την πλήρη συμμετοχή των αναπτυσσόμενων χωρών στην κοινή αυτή επιχείρηση.

4. Συμπεράσματα

Η εμπειρία και η μακρά παράδοση της Ευρώπης στο θέμα της διεθνούς επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, που βασίζεται στο διάλογο και στην εταιρική σχέση, πρέπει να χρησιμεύσουν ως μοντέλο για να προσδοθεί μια φιλόδοξη διεθνής διάσταση στον *Ευρωπαϊκό χώρο της έρευνας*. Για την επίτευξη του μείζονος αυτού στόχου, απαιτείται μια σαφής και δομημένη πολιτική προικισμένη με ένα σύνολο μέσων σχεδιασμένων για την προαγωγή:

- του διαπεριφερειακού επιστημονικού και τεχνολογικού διαλόγου, του συντονισμού με τα κράτη μέλη, καθώς και της σύναψης διαπεριφερειακών επιστημονικών εταιρικών σχέσεων,
- της κινητικότητας των επιστημόνων μεταξύ της Ευρώπης και των τρίτων χωρών, και
- μιας επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας που να συμβάλλει στην ανάπτυξη και τη βιώσιμη και ισόρροπη κοινωνικοοικονομική πρόοδο όλων των εταιρών.

Καλό θα ήταν, εξάλλου, τα ευρωπαϊκά κράτη να αυξήσουν τους προϋπολογισμούς τους για τη διεθνή επιστημονική και τεχνική συνεργασία, όπως έχει προτείνει η Επιτροπή για την κοινοτική δραστηριότητα (25% αύξηση για το πρόγραμμα πλαίσιο του 2002-2006), και να διευκολύνουν την έλευση ξένων ερευνητών στα εργαστήριά τους ΕΤΑ.

Πράγματι, σε σύγκριση με τις ΗΠΑ, οι οποίες διαθέτουν σημαντικά κονδύλια χρηματοδότησης της διεθνούς συνεργασίας (άνω των 3,5 δις € το χρόνο περίπου, δηλ. μεταξύ του 4 και 5% του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού για την έρευνα), τα διατιθέμενα συνολικώς για το σκοπό αυτό κονδύλια από την Ένωση (κράτη μέλη και Κοινότητα), κατά πολύ κατώτερα του 1 δις €, παραμένουν περιορισμένα.

Η ευρωπαϊκή πολιτική για τη διεθνή επιστημονική και τεχνολογική συνεργασία είναι μια μακρόπνοη διεργασία, η οποία πρέπει να βασιστεί τόσο στον ουσιαστικό συντονισμό μεταξύ των δραστηριοτήτων της Κοινότητας και εκείνων των κρατών μελών, όσο και στη συνεργία των κοινοτικών δράσεων εξωτερικών σχέσεων και της επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας. Στην παγκόσμια κοινωνία της γνώσης, μια πολιτική αυτού του εύρους πρέπει να μπορεί να αναπτυχθεί ώστε να καταστεί ουσιώδης συνιστώσα της κοινοτικής πολιτικής ΕΤΑ.